

זיהי ה' את יוסף

נכח ורשם: ישראל סג"ל

מסכת חיים ארוכה ומרוממת נחממה בימים אלה. מסכת שעור רבות יתנו בה, ודורות שלמים של תלמידים עוד יפיקו ממנה דרכי חיים ותוכחת מוסר. באוהל האבלים, שם ישבו בניו של הגאון החסיד רבי יוסף הורביץ זצ"ל, ראש ישיבת חידושי הרי"מ, נכנסו ובאו עשרות ומאות תלמידים, ומתוך שיחתם התגלתה מעט מאדירתו של אותו גאון מופלא, שעות של שיחה עברו עלינו מבלי להרגיש, שעות מרתקות בהן נדדנו על פני תקופות שונות ורחוקות, שנים של מלחמה ושנים של גלות, שנים של נחת ושנים של זקנה ושיבה, שכולנה שוות היו לפנינו לטובה. מתוך כל עשרות הסיפורים והעובדות המלווים את 103 שנות חייו, מתקבלת משנת חיים מלאה וגדושה, כשעיקר העיקרים בה היא עבודת ה' ויראתו, ביטול מוחלט לצדיקי האמת, והתמסרות מושלמת לתורה ללא שיוור. כאמור, עוד רבות יתנו בהליכות חייו הנאצלות, ובפרט מי שזכה לקבל תורה מפיו ולקלוט ממנו אורחות חיים. אנו במאמרנו זה לא באנו כי אם לגעת בקצה אדרת גלילתו, וכנסיים העומדים לצד הר רם ונישא נישב. ארכה השיחה על ימי הראשית, ואולי פחות מדי עסקה בתקופת חייו כאן בארצנו הקדושה, על הרבצת תורה של עשרות בשנים, והנחלתו לתלמידיו לא רק היקפי לימוד אדירים, כי אם גם עצם היות דמותו 'המחנך' הגדול ביותר. הוא היה סמל לאהבתתורה. הוא היה סמל לדבקות בתורה. הוא היה סמל ללימוד בריכות עצום וביגיעה בלתי פוסקת. הוא היה סמל ודמות של חסיד אמת, דבוק בכל נימיו לב נפש ברבנותו מגור ז"ע ולהבחה"ח, אותם ראה כעמודי האש ההולכים לפני המחנה להנחותם הדרך ולהחיות לכלל ישראל עם רב. יריעת עיתון, מעצם טיבה, מוגבלת עד מאד. ועוד תהינה בוודאי ההזדמנויות להרחיב את היריעה.

מקור מחצבתו

בעיירה סקרנביץ' שבפולין עמדה עריסתו של הגאון החסיד רבי יוסף הורביץ זצ"ל, שם נולד ביום הושענא רבא ה'תר"פ לאביו, רבי יעקב שרגא פייבל הי"ד. ביום שבו הוכנס בבריתו של אברהם אבינו נפטרה אמו לבית עולמה, והתינוק הרך לא זכה לגדול תחת סינר אמו. מאוחר יותר נישא האב בשנית לאמו החורגת, וכאשר נולד להם בן נוסף, הגיע האדמו"ר הרה"ק רבי שמעון מסקרנביץ' כדי להיות הסנדק בברית המילה. לאחר הברית נישא אליו הילד הצעיר יוס'לה וביקש ברכה. אמר לו הרכי: "תחיה במצות כיבוד אב". לאחר מכן הוסיף וברכו: "שתגדל בתורה ושתהיה לך אריכות ימים". רבי יוס'ל היה מספר סיפור זה מפעם לפעם, והיה מסיים בענותותו: "חלק אחד של הברכה שאזכה לאריכות ימים' התקיים בי, ואילו החלק השני של הברכה שאגדל בתורה' אקווה שעוד יתקיים בי..." משרת הרבנות של העיירה סקרנביץ' היתה נתונה בידי זקנו, חמיו של סבו, רבי יוסף הורביץ. לאחר שהתבקש לבית עולמו, פנו בני העיירה לחפש להם רב חדש. הם נסעו אל הרה"ק האבני נור' מסוכטשוב ושאלו את מי כדאי להם למנות לרב העיר. שמע האבני נור את שאלתם ופסק בפליאה: "מדוע הנכם זקוקים לחפש רב, הרי יש לכם את רבי יוסף הורביץ?!"

אחר מיטתו של הגאון החסיד רבי יוסף הורביץ זצ"ל, ראש ישיבת 'חידושי הרי"מ'. גאון מופלא ושריד לדורות קודמים, שהמית את עצמו באהלה של תורה במשך 103 שנות חייו. דורות על דורות של תלמידים שהתחנכו תחת ידיו התייתמו באחת ממורם ורבם, ממי שהיווה עבורם מורה דרכם הרוחני, וממי שהרים את קרנם ונטע בקרבם אהבת תורה. סיפורי המופת שסופרו באוהל האבלים בימי ה'שבעה' עברו בין תחנות חייו השונות, בהן נדד מגלות לגלות, גלויות של קנין תורה, וגלויות מפני חמת המציק, לצד עובדות על התמדה בלתי נתפסת, על ביטול מוחלט לצדיקי אמת, על שאיפה בלתי פוסקת במהלך כל שנותיו לקנות עוד ועוד קניני תורה ויראת שמים, ולעשות רצון אבינו שבשמים.

אמרו לו בני העיירה כי כבר הציעו לו את המשרה, אך הוא אינו מסכים לקבלה. אמר האבני נזר: "אויף רבי יוס'לה זאג איך נישט קיין דעה" [על רבי יוס'לה איני יכול לומר דעה].

שבו בני העיירה לערים ואמרו לרבי יוסף את דברי האבני נזר. הסבא רבי יוסף יהודי חרף היה, הוא ביקש מהם כי יחזרו שוב על תשובתו של האבני נזר. הם חזרו על הדברים, ואז אמר להם הסבא, שומעים אתם מה אמרתם: "הרי יש לכם את רבי יוסף", דברים אלו נאמרו לכם, ואילו אותי לא ציזה האבני נזר להתמנות ברבנות. מסכים אני להמשיך ולשמש כדיין, אך לעשות את התורה 'קרום לחפור בה' איני מעוניין.

לאחר שהתבקש הסבא רבי יוסף לבית עולמו, מינו בני העיירה במקומו את בנו, רבי יעקב שרגא פייבל, לדיין במקומו וכמורה הוראה. אותם ימים היו ימים קשים עבור היהדות, ההשכלה והצינונות אכלו בכל פה ומשכו את הגנער בסיממאות ריקות, והנשירה החוצה היתה חזקה מאוד. כנגד כל זאת קם רבי יעקב שרגא, הוא ערך סעודות ואספות, ומשך את הגנער פנימה בשלל דרכים, ובעיקר היה מוסר שיעורי תורה לבני הגנער שיצאו לעבוד למחיית הבית, ובכך החזיקם בחממה רוחנית.

את כל כולו מסר רבי יעקב שרגא עבור בני העיר, במשך שעות רבות היה מסב עמם ולומד עמם, כאשר אף לבעלי הבתים הקדיש זמן רב. אודות כך סיפר בנו רבי יוס'ל, כי לימים שמע מאחד מאנשי העיר כי אביו היה מוסר שיעורים לבעלי בתים, ואת שיעוריו תיבל בסיפורים רבים, במטרה למשוך עוד ועוד אנשים. הדברים היו לפלא בעיניו, שכן הוא עצמו מעולם לא שמע מאביו סיפור או עובדה כל שהיא והוא שוחח עמו אך ורק בלימוד, ואילו בעלי הבתים זכו לשמוע ממנו סיפורים רבים.

הרבי האמרי אמת' זצוק"ל החשיב מאוד את אביו, ומספר פעמים כאשר עשה הרבי את דרכו ברכבת והזיקו לערוך תחנת בינים בסקרוביץ' היה פונה להתארח בביתו של רבי יעקב שרגא. בהודמנות מסוימת אף קיבל את קהל החסידים בביתו.

בן 7 למקרא

רבים שהכירו את רבי יוס'ל וגאונותו המופלגת, בטוחים היו כי כנראה כבר משחר ינקותו הגה בספרים, ורכש עוד ועוד ידיעות בלימוד התורה עד שהגיע לאן שהגיע. אך ההויף'ן היה הנכון. הוא עצמו רגיל היה לספר מפעם לפעם, כי עד שהגיע לגיל 7 עדיין לא ידע ללמוד חומש. ילדים אחרים באותם ימים היו מתיאשים מזמן והיו הופכים להיות שוליה של בעל מלאכה, אך הוא לא ויתר, הוא יגע ועמל עד שהשיג את אומנות הקריאה.

עובדה זו היתה חשובה בעיניו והיה מספר אותה לכל מיני תלמידים מתקשים, או להורים שבניהם התקשו, והיה אומר להם שאין מה לדאוג וגם אם ילד או תלמיד מתקשים כעת, אף פעם לא מאוחר והם יוכלו להצליח בהמשך.

פרק חזקת הבתים

למרות שחבריו כבר למדו משניות עת למד הוא את האותיות הקדושות, מהר מאוד הדביק הילד הצעיר יוס'לה את הפער בניהם, ובתוך זמן קצר הספיק ללמוד את החומש והמשנה שחבריו למדו במשך כמה שנים.

אביו, שראה את כשרונותיו הברוכים, צירפו לאחיו הגדול יותר, שלמד אצל המלמד יחד עם ילדים נוספים פרק 'חזקת הבתים' ממסכת בבא בתרא. לאחר שסיימו את הפרק הודיע המלמד (שככל הנראה היה זה הפרק היחיד שידע היטב) כי מתחילים ללמוד שוב 'חזקת הבתים' אך אז שאלו יוס'לה הקטן: "האם אין עוד פרקים בש"ס חרץ מהפרק הזה?".

המלמד נדהם מהשאלה, ובתגובה הציע לו שהוא יבחן אותו אם הוא אכן יודע מה שלמד. הילד הצעיר שלט בחומר בצורה מיוחדת, ולשכחו של המלמד ייאמר כי למרות שכיתתו היו לו בסך הכל חמישה תלמידים וכל תלמיד נוסף היווה עבורו הכנסה נוספת, הוא שיגר את הילד עם פתק לאביו וכתב לו: "הילד הצעיר צריך לעלות כיפה לגדולים יותר, האח הגדול לעומת זאת יוכל להמשיך ללמוד אצלי".

אל העיר לאדז'

כוחות רבים השקיע האבא רבי יעקב שרגא בבנינה של סקרוביץ' בתור דיין ומורה הוראה בעיר, אך עם פטירת אביו ביקשו בני העיירה למנותו כרב העיר ולמלאות בכך

רבי יוסף הורביץ נושא דברים לרגל הנהגת אבן הפינה ומתיבתא מגילת היסוד. נראים בתמונה: כ"ק מרן אדמו"ר ה'בית ישראל', כ"ק מרן אדמו"ר ה'מני מנחם', הגאון החסיד רבי יצחק מאיר לוי, הרב הראשי הגרא"י אונטרמן והרב יהודה מאיר אברמוביץ

את כס הרבנות שפנוי היה במשך השנים האחרונות. רבי יעקב שרגא זיהה שההצעה אינה על כל דעת בני העיר וחשש כי עוליה לפרוץ בעקבות כך מחלוקת, ומחמת כן קם ועזב את סקרוביץ' ועבר להתגורר בלאדז'.

כשהגיעו ללאדז' שאלה האמא 'פרנסה מנלן?'. הורה לה רבי יעקב שרגא כי תפתח בחצר ביתם מסעדה. אל המסעדה נכנסו מפעם לפעם ראשי ישיבות ומשולחים שביקרו בעיר ומכך היתה להם הכנסה שהספיקה בדוחק למחייתם.

עם רעו בישיבה במשך קרוב לשבעים שנה, הגאון רבי אפרים מנחם (באדיבות: ישיבת 'חידושי הרי"ם')

בימי מגוריהם בלאדז' נכנס ללמוד במשך תקופה בישיבת סוכטשוב שפעלה בעיר, ובראשה עמד תלמידו של האבני נזר ואחיו של מחבר האביר הרועים'. לאחר תקופת לימוד בישיבה עזב את המקום ובחר ללמוד באחד השיטבילעץ בעיר, שם למד בכוחות עצמו. ברם, המצב בבית היה דחוק מאוד, והוא חייב היה להשיג הכנסה נוספת ממנה יוכל להתפרנס, ובאותה התקופה היה משכים קום ועוסק במסחר כל שהוא, ועד השעה שמונה בבוקר כבר היה מסיים והיה פונה ללמוד בבית הכנסת.

בישיבת קריניק

בבית אביו כאמור פעלה מסעדה, ובאי המסעדה היו ברובם ראשי ישיבות ומשולחים שהגיעו ללאדז', הם

לומד עם תלמידים בהיכל הישיבה הישן (באדיבות: ישיבת 'חידושי הרי"ם')

נתקלו בנער הצעיר, וכשפתחו לשוחח עמו בלימוד גילו כי הוא אוצר כלי חמדה, וכי ידיעות רבות לו בתורה. הם העירו לאביו כי חבל שבחור כזה אינו גדל במסגרת ישיבתית, וכי אם יגדל בישיבה מעותד הוא לגדולות.

אחד מבאי המקום היה הגאון רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי, רבה של קריניק, הוא לחץ על האבא רבי יעקב שרגא כי ישלח את בנו לישיבת קריניק, שהיתה אחד הסניפים של ישיבת נובהרדוק. רבי יעקב שרגא אמר כי הוא שומע את הדברים ובהודמנות הקרובה ישלח אותו. בפעם הבאה שהגיע הרב מישקובסקי ללאדז', ביקשו ממנו שיצורף אליו את הבחור יוס'לה, מאחר ואין להם לשלם על הוצאות הדרך. הרב מישקובסקי הסכים לכך, ובערבו של יום יצאו שניהם ברכבת שהובילה אותם לכיוון קריניק.

לאחר שירדו בתחנת הרכבת, נותרה להם כברת דרך אותה היו צריכים לעשות בעגלה. הרב מקריניק שכר עגלה כשאליו מתלווה הבחור בן לויתו. הימים היו ימי חודש שבט והכפור ששרר בפולין היה בלתי ניתן לתיאור, קור עצום ומקפאי שלא שייך כמעט להתקיים בו. רבי חזקיהו היה עטוף בפרווה עבה ומחממת אך הגנער הצעיר היה כמעט נעדר כל. בעל העגלה הבחין בכך ורוק לעברו בגדים מחממים, אך למרות הכל, וגליו נותרו חשופות לקור, וככל שעבר הזמן חש כי הוא הולך ומאבד את התחושה בהן.

רבי חזקיהו הרגיש כי דבר מה אינו כשורה אצל הנער, אך רבי יוס'ל לא רצה לומר לו דבר שכן חשש מכך שבאם יאמר משהו הרב יביא לו את המגפיים שלו בעצמו.

כאשר כלו כל הקיצין העיר את תשומת ליבו של העגלון, וזה האחרון הציע פתרון יצירתי במיוחד. הוא אמר לו: אני אאט את הנסיעה ואתה תלך לצד העגלה וכך תתחמם. כך עשו, הוא ירד מהעגלה והחל ללכת, כאשר מפעם לפעם העגלון ממחר את קצב הנסיעה ואילו הוא ממחר ממחר את הקצב כדי לא להחמיץ את העגלה, בתוך כמה רגעים החלה הנסיעה להיות מהירה ואילו הוא ממש הוזקק לרוץ בכל הכוחות אחרי העגלה. לאחר כברת דרך הגונה ולאחר שהתחמם כדבעי, העלו אותו בחזרה ונתנו לו משהו להשיב את נפשו.

לישיבת קריניק הגיע בימי חודש שבט תרצ"ה, שם למד במשך שלושת-רבעי השנה. בימים שבהם למד בקריניק המנהג היה שהבחורים אכלו 'טעג' אצל בעלי בתים שגרו בעיר. רבי יוס'ל היה מספר, כי רוב ימות השבוע היה נותר רעב, שכן בעלי הבתים לא ראו בעין יפה את העובדה שבחורים צעירים כמותם עסוקים בלימוד ואינם הולכים לעבוד, והיו סנוטים בהם תיזר' מדוע זקוקים אתם שאנו ניתן לכם אוכל, לכו לעבוד! ברם, פעם בשבוע הוא התארח אצל יהודי חסיד סלונים, ואותו יהודי אירחו מכל הלב, ואותו יום היה היום היחיד בשבוע בו אכל לשובע. אצל אותו יהודי סעד אף בליל הסדר בשנות לימודו בישיבה.

בישיבת נובהרדוק שבביאליסטוק

לקראת ימי ראש השנה של שנת תרצ"ו התברר לו כי כל תלמידי ישיבות נובהרדוק נהגים לשהות בימים הנוראים בסניף הראשי של הישיבה בביאליסטוק. הוא נסע יחד עם בני הישיבה לביאליסטוק ועשה שם את הימים הנוראים. לאחר החגים החליט כי מחמת מעשה שהיה הוא ממשיך ללמוד בביאליסטוק ואינו חוזר לקריניק. בראשת ישיבת ביאליסטוק עמד הגאון רבי אברהם יפה'ן, שהיה תחנו תלמידו וממשיך דרכו של הגאון רבי יוסף ייזל הורביץ 'הסבא מנובהרדוק' ומייסד 'ישיבת נובהרדוק'.

שנות הלימוד בישיבה דרשו מסירות נפש במידה לא מועטה. המנהג בביאליסטוק היה, כי לא הלכו לאכול 'טעג', אלא היו ממונים שתפקידם היה לאסוף אוכל מכל בתי אנשי העיר, ואת מה שהתקבל היו מחלקים לבחורים, לרוב מדובר היה בשיירי מאכלים, והם נאלצו להסתדר עם שרידים אלה.

את שנת הלילה העבירו הבחורים על גבי ספסלי בית הכנסת בעיר, אך שם היו בעלי הבתים מעירים אותם כשהגיעו לתפילת ותיקין והיו צריכים את המקום לתפילה, כך שהרבה זמן לא נותר להם לישון.

מציאות חיים זו לא התאימה לו לגנר הצעיר, והוא הלך ונחלש מיום ליום, המחסור באוכל ובשינה השפיע עליו מאוד לרעה והוא נהיה חלש מאוד. ראו מנהלי הישיבה את מצבו והחליטו כי אינם רוצים לקבל עליו אחריות ויש להחזירו לבית אביו ללאדז'.

הדבר נודע לגאון רבי יעקב יפה'ן, בנו של ראש הישיבה, שאמר כי חבל לשלוח בחור כזה מהישיבה והוא מקבל על עצמו להשיג לו את כל צרכיו. מאז הוא דאג לו לתקציב קבוע למאכלים בריאים ומחזקים, ואף הקצה לו סכום כסף בכל שבוע לדימי כיס' ואף דאג להלביש אותו

במלבושים חדשים ויפים. לדברים אלה היתה השפעה על עתידו, על כך להלן.

מאני מכבדותא

בישיבת ביאליסטוק למד תקופה קצרה קודם לכן ידידו, רבי יענקל' פנקלשטיין. רבי יענקל' היה בחור חסיד גור מלאדו' שהיה מוריד מאוד עם רבי יוס'ל. הוא עבר תקופה קצרה קודם לכן לישיבת מיר, משם שלח מכתבים לרבי יוס'ל כי האווירה בישיבת מיר מלאה בחיות ובשמחה, והבחורים בישיבה הם 'אריות בתורה'. מאחר וכל מה שעמד לנגד עיניו היה היכן לגדול בתורה, סבר לקבל את ההצעה וביקש לעבור לישיבת מיר. הנהלת הישיבה לא היתה מוכנה לקבל זאת והם ניסו להשפיע עליו בכל דרך שימנע מכך. לאחר שנוכחו כי הדבר גמור ברעתו והוא אינו מוכן לחזור בו, אמרו לו כי הם אינם יכולים למנוע זאת ממנו, אך מאחר והישיבה שילמה על הביגוד שלו, הוא לא יוכל ללכת עם ביגוד זה, שכן הוא ניתן לו רק כדי שילמד כאן ולא במקום אחר. רבי יוס'ל לא נבהל מהדברים, הוא פנה אל השוק המקומי שם רכש לעצמו חליפה ופריטי לבוש ישנים בדוכני ביגוד של יד שניה, וכך חופשי היה לנפשו.

בעצת איש האלוקים

הזמן החדש היה אמור להפתח בימי הקיץ של שנת תרצ"ט. לקראת סיום חג הפסח ותחילת הזמן, התלבט רבי יוס'ל האם לקבל את המלצת חברו רבי יענקל' פנקלשטיין שלמד בישיבת מיר והמליץ לו להכנס לשם, או לשוב לביאליסטוק. מלבד זאת, הוא זכר כי בשביב שלו התפלל בחור בשם רבי ליב' קורניק (לימים הרה"ח רבי ליב' סבינר) והוא נסע ללמוד במיר ונשאר חסיד מופלג וירא שמים. כמו כן הכיר את הבחור יוס'ל ליס, שגם הוא נסע ולמד שם, ומכל אלה למד שניתן ללמוד שם ולהישאר ירא שמים. הוא ערך נסיעה לימי חג שבועי ואחרון של פסח לגור, ונכנס אל הרבי ה'אמרי אמת' ושאל בעצת קודשו היכן יילך ללמוד בזמן החדש. הוא אמר שהוא בחור יתום, ובבית יש לו מניעות ללמוד והוא שואל היכן ללכת ללמוד. הרבי ענה לשאלתו ואמר: "איפה שיהיה לך לאכול ולישון, לשם תלך ללמוד". מדברי התשובה היה ברור, כי ביאליסטוק איננה אפשרות כלל, שכן לא היה בה לא מקום לאכול ולא מקום לישון. אך הוא חשב כי יתכן והרבי מתכוון לישיבת חכמי לובלין, ולכן שאל בשנית: "אז לאן ללכת?". אמר הרבי: "את זה אתה כבר תבדוק". לאחר שיצא מהקודש התבונן בדברים שנאמרו לו והסיק מתשובת הרבי כי מאחר והציעו לו ללמוד במיר וישם כן היו תנאי פנימיה ואוכל, הכוונה היא שאכן ילך ללמוד לישיבת מיר. רגיל היה להוסיף על כך ולומר, כי עשה טעות בכך שחור ושאל את הרבי לאן עליו ללכת, כי התשובה הראשונה של הרבי כבר הספיקה, והראיה היא שהרבי לא השיב לו רק אמר לו לברר בעצמו.

בישיבת מיר

לקראת תחילת זמן קיץ של שנת תרצ"ט שלח הבחור יוס'ל הורביץ מכתב לישיבת מיר בו ביקש להיכנס לישיבה. כשהגיע המכתב לידי ראש הישיבה, הגאון רבי אליעזר יהודה פנקל' זצ"ל, הגיב ואמר: "מיר האבן גענוג לאדור בחורים..." [יש לנו כאן מספיק בחורים מלאדו']. בינתיים הגיע לישיבה מכתב מישיבת ביאליסטוק, בו נכתב כי און הוגן שהם יקחו את הבחור יוס'ל הורביץ,

מודעות האבל בכניסה לאוהל האבלים

מברך על הכוס בעידנא דחדוונא

והם מבקשים שלא יקבלו אותו לישיבה. הבין ראש הישיבה הגאון רבי אליעזר יהודה כי אם ישיבת ביאליסטוק מתקשה לוותר עליו, סימן שאין מדובר כאן בסתם בחור. הוא שלח אפוא מכתב תשובה כי הוא מתקבל לישיבה והוא יכול להגיע בתחילת הזמן.

כשהגיע לישיבה היה זה לאחר נסיעה רצופה של יומיים ללא שינה. הוא נכנס לראש הישיבה לקבל ברכת שלום. ראש הישיבה שלחו אל הגאון רבי חיים טרצ'ניצער (רבי חיים שמואלביץ) שידאג לו. רבי חיים קיבלו וביקש לשמוע מחידושי של גיסו, הגאון רבי אברהם יפה'ן. מאחר והוא עמד לאחר יומיים ללא שינה, השמיע ווארט ששמע מראש הישיבה במטרה לצאת ידי חובה. רבי חיים התפלל ואמר: "האם על כך הרעישו בני ישיבת ביאליסטוק?".

לאחר שנת ואגר כוחות שב אל הגאון רבי חיים ואז השמיע לו מחידושי של הגאון רבי אברהם. אז או גילה רבי חיים את כוחו של העומד לפניו, ובסופו של מבחן אמר לו בהתפעלות: "א קאפ האסט דו בעסער פון מיר, אבער כדי צו זיין א למדן, דארפסטו נאך הווערן" [=יש לך ראש יותר טוב ממני, אך כדי להיות למדן, עליך עוד לעמל הרבה]. (את הדברים מסר הגאון רבי זלמן רוטברג זצ"ל, שלמד בישיבת מיר ולאחר מכן עמד בראשות ישיבת בית מאיר בבני ברק).

השנים אותן עשה בישיבת מיר הותירו בו חותם כל ימחו, גם כעבור שנים רבות. הישיבה עמדה תחת שבת הנהגתו של הגאון רבי אליעזר יהודה פנקל' וגיסו רבי אברהם צבי קמאי. באותן שנים מנתה הישיבה תלמידים רבים, והיו בו התמדה מיוחדת בלימוד וריחא דאורייתא, לצד לימוד המוסר שהיה מוחדר בה בצורה חזקה במיוחד. המשגיח היה הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שהחזיר את לימוד המוסר בתלמידים. מעל הכל ריחפה בישיבה רוחו הגדולה של הגאון רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל, שנפטר כמה שנים קודם לכן. תלמידי הישיבה ייקרו מאוד כל אימרה והדרכה שיצאה מפיו והעבירו את הדברים לתלמידים שהגיעו גם לאחר הסתלקותו. רבי יוס'ל סיפר, כי מאמרים רבים קיבל מחבריו לישיבה, ממה שקיבלו בעצמם מאת המשגיח רבי ירוחם.

השנים הללו הטביעו בו את חותמם, ועד אחרית ימיו הן היו חקוקות בו. בהזדמנויות שונות היה מספר על שנות לימודו בישיבת מיר, חלק מהדברים אף סופר בבית האבלים, אלא שאין היריעה רחבה דיה, ועוד חזון למועד.

שנות ראינו רעה

מלחמת העולם השנייה פרצה בשלהי שנת תרצ"ט, החריבה את העולם ושינתה את סדריו לעד. כיום, לגבולות מיר הגיעה המלחמה באיחור של מספר ימים, ורק ביום צום גדליה של שנת ה'ת"ש החלו לחוש בין כתלי הישיבה

את מורא המלחמה. הדבר היה עם הישמע קול מטוסים בשמי העיר. פחד גדול חדר ללבבות שכן הכל הבינו מה משמעות הדבר. תוך זמן קצר התברר שאין אלה מטוסים גרמניים אלא מטוסים רוסיים. אז גם התפרסם ההסכם הנודע בין הגרמנים לרוסים (הסכם ריבנטרופ-מולוטוב) לפיו שטחי מדינת פולין יחולקו בין גרמניה לברית המועצות, ומאחר ומיר נפלה בגורל הרוסים ערכו הרוסים טיסה שמטרתה היתה לברוק את מצב הערים והדרכים, והאם אין בהן כלי רכב גרמניים. הבשורה גרמה להקלה מצד אחד, שכן לא נשקפה סכנת חיים מיידית מצד הגרמנים, אך מצד שני גרמה לדאגה רבה, שכן כאשר השלטון המקומי יעבור לרוסים יאכפו הללו את חוקי המהפכה האוסרים על קיום חיים יהודיים, ועל לימוד תורה בציבור.

ראשי ישיבת מיר, יחד עם הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל ששהה באותה שעה במיר, התכנסו לטכס עצה בביתו של רב העיר, הגאון רבי אברהם צבי קמאי. אל מקום הכינוס נהרו הבחורים המבוגרים של הישיבה ועמדו סביב סביב לשמוע את דעתם של הרבנים הגאונים.

עובדת פלא אותה ציין רבי יוס'ל היו הדברים אותם אמר הגאון רבי אלחנן וסרמן, דברים שבשעתו היו נשמעים כחסרי כל בסיס, אך לאחר זמן התברר כי הם היו דברי נבואה מופלאים ביותר.

כך אמר אז הגאון רבי אלחנן וסרמן: "כעת גרמניה ורוסיה לא יריבו ביניהן, אך מאוחר יותר הן יריבו בכל הכוח, וכשהגרמנים יגיעו עד מוסקבה, אז יפתח המסך". רבי יוס'ל היה מוסיף ואומר, כי בשעתו היו נשמעים הדברים כדברי פלא, אך לבסוף ראו הכל כי הדברים היו כדברי נבואה והם התקיימו בצורה מופלאת ביותר.

גלות וילנא

השהות בישיבת מיר הפכה להיות מסוכנת מאוד. הרוסים שהפכו לאדוני הארץ החלו ללחוץ על ראשי הישיבה כי הם מבקשים לקבל את הבנין לחזקתם לצרכי הצבא הרוסי.

כנגד זאת טען ראש הישיבה הגאון רבי אליעזר יהודה כי כל זמן שהם לא לוקחים אותו בכוח אין לתת להם את המקום.

תקופה קצרה לאחר מכן התפרסם כי הרוסים מתכננים לתת לעיר וילנא מעמד עצמאי ולהשיבה לרשות ליטא, והיא תקבל מעמד מיוחד. רבים הבינו כי ראוי להודות ולעבור לשם מתוך הבנה כי ברגע שהמקום יקבל מעמד בפני עצמו והם יהיו בו, אזי הם יוכלו להינצל מאימת הרוסים.

כנגד זאת טען ראש הישיבה, כי אין לעזוב את הבנין מחמת שתי סיבות. א. כי כל זמן שאנו כאן הבנין ברשותנו ואם נעזוב כאן לא נוכל לחזור לכאן לעולם. ב. אין ברשותו די כסף כדי לממן את המעבר של כל הבחורים לווילנא. ביום הושענא רבא הגיע אל הישיבה שליח שנשלח מאת הגאון רבי חיים עוזר גרודונסקי זצ"ל, ואמר כי רבי חיים עוזר צוה כי להישאר ברוסיה זה סכנת נפשות, ויש לעזוב את המקום מיד ואפילו אם צריכים לנסוע בשבת או יום טוב יש לעשות זאת. הוא הוסיף ואמר כי באם הבעיה היא מעמד בכסף אזי השליח הביא עמו מוודה מלאה בכסף והם יכולים להיעזר בכסף ששלח.

מאחר והסכנה לא היתה כה מוחשית, החליטו ראש הישיבה והבחורים המבוגרים כי ישארו לשמני עצרת ושמתח תורה בישיבה, ורק לאחר מכן יסעו לוויילנא. אותו שמחת תורה היה שמח בצורה לא רגילה. הבחורים החליטו כי לפני שנוסעים ונפרדים כאשר מי יודע אם הם ישובו ויפגשו, צריכים לשמוח יחד, והשמחה באותה שנה

המנחמים אצל בניו, הגה"ח ר' יעקב והגה"ח ר' יצחק אביגדור שיחיו, באוהל האבלים

ויהי ה' את יוסף

ישנם כאלו שנוסעים בדרך ישרה, ולעומת זאת ישנם כאלו ש'מובילים אותם בדרך אלכסון, שכן הם אינם זוכים להגיע בכוחות עצמם רק 'מובילים אותם' בארון לארץ ישראל.

אלי ארץ נכספת

בקיבוץ של בני הישיבות שהיה בצרפת שהה רבי יוס'ל עוד פרק זמן ממושך. במשך 4.5 שנים שהה שם והוא היה מהאחרונים שנתרו במקום לאחר שכולם עזבו ונותרו כמעט לבד. בתחילה כאמור היו במקום בחורים רבים שכן הבריטים מנעו מהם לעלות, אך לאחר הקמת המדינה עלו כמעט כולם לארץ ישראל ואילו הוא נותר שם.

סיבת הדבר היתה בגין כך, שנודע לו כי אחותו היא היחידה ששרדה מכל משפחת בית אביו, והיא נמצאת בשבדיה. הוא הגיע אפוא לצרפת ושם נפגש עמה, אך מאחר והוא חפץ לעלות לארץ ישראל, ואילו היא העדיפה לנסוע לארה"ב, הם התעכבו במקום עוד תקופה ארוכה.

באותן שנים, ובמיוחד בשנתיים האחרונות כשנותרו שם כמעט לבדו, עשה רבות בצילו של הגאון רבי מרדכי פורגמנסקי, אותו פגש כבר בקיבוצו. רבי מרדכי היה גאון עצום ומופלא, ואיש מדרם מעם ביותר, והשיחות עמו בלימוד היו לו למשיב נפש.

באותה תקופה הגיע כ"ק מרן אדמו"ר הלב שמחה ז"ע למשך זמן מה לצרפת. היה זה בשלהי שנת תשי"ח ולאחר עלות הרבי ה'אמרי אמת' לשמי רום. טרם נסיעת הלב שמחה פנה אליו דודו של רבי יוס'ל, רבי מרדכי צבי הנדלס, וביקש ממנו כי ידאג לאחינו הבחור ויחזקו ואמר לו כי יש לו משפחה בארץ ישראל. אכן הלב שמחה שלח לקרוא לו למלך שבו התאחד והאיר לו פנים ביותר, ומסר לו את השליחות והבטיחו נאמנה כי ידאגו לכל צרכיו עם עלייתו ארצה.

בשנת תשי"ח כשחזר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין מארה"ב לארץ ישראל ופגש אותו בצרפת, השתומם מאוד ושאלו למה אינו נוסע לארץ ישראל. והוא אמר לו כי הוא מתעכב שם בגלל אחותו והוא אינו רוצה להיפרד ממנה. כאשר הגיע רבי יחזקאל לארץ ישראל וסיפר לו על הדין ודברים שיש לו עם אחותו, פסק היחזקו איש כי יאמרו לו שהוא יעלה לארץ ישראל והיא כבר תבוא בעקבותיו. רבי יוס'ל קיבל את הפסק ועלה לארץ ישראל. אכן תקופה לאחר מכן הצטרפה האחות ועלתה גם היא.

במשך שנים רבות לא ידע רבי יוס'ל מה גרם לה לשנות את דעתה ולעלות לארץ ישראל, אך לימים התגלה הדבר. הרבי ה'בית ישראל' התודע לכך שהאחות נותרה שם והיא חושבת להמשיך לארה"ב, הוא ביקש מהחסיד רבי אברהם לייב רומרין, שהגיע נסיעה לימי חודש תשרי של תש"ז, כי שבו לצרפת יחפש את אחותו של ר' יוס'ל ויפגע לשכני אותה לעלות לארץ ישראל. הוא אכן עשה את שליחותו ואז עלתה האחות לארץ הקודש. רק לאחר שנים התגלה הדבר במקרה, כאשר רבי אברהם לייב סיפר את הדברים כמשיח לפי תומו ובני המשפחה גילו מי היה זה שאג לשכנו אותה.

בארץ הקודש

בהגיעו לארץ הקודש בשנת תשי"ז נסע רבי יוס'ל להקביל את פני הרבי ה'בית ישראל'. הרבי הורה לו כי ינסה ללמוד בישיבת מיר שבירושלים. בשבתות באותה התקופה היה סועד על שולחנו של דודו, רבי מרדכי צבי הנדלס, ופעמים רבות ה'בית ישראל' היה מזמין לסעוד על שולחנו תוך שהוא מורה לו לפנות לדודו ולקבל את רשותו. לעתים היה הרבי מזמין לסעודת ליל שבת ולעתים היה מורה לו לאחר הקידוש בשבת בבוקר כי ישאר גם לסעודה. באותן הפעמים היה הרבי אוכל עמו ביחידות מלבד כאשר הגיע מתל אביב האדמו"ר מסלונים, גיסו של הרבי, והיה מצטרף אליהם.

חידוש מפתיע נודר במיוחד היה כאשר ה'בית ישראל' הורה להושיבו בשולחנו הטהור, היתה זו הפעם הכמעט יחידה בה התיר לבחור שלא נישא עדיין לשבת על שולחנו. הרבי ה'בית ישראל' הראה לו תמיד פנים מסבירות ופעמים רבות היה מבקש לשמור ממנו מה חידש בלימודו ודן עמו בנושאי הלכה שונים. באחת הפעמים כאשר הגיע אל הרבי הביא יחד עמו את ידיו, הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ולהבדל"ח, ומני אז פתוחה היתה דלתו של ה'בית ישראל' בפני רבי משה.

בעת החתימה על מגילת היסוד של הישיבה. נראים: הרבי מקידינו הרבי מאור"ב ר' יוסף רוזנבוים ורבי יוסף הורביץ

דרך עקלתון

כתום ימי המלחמה, החלו בחורי הישיבה להתארגן לקראת יציאה משנחא. מרבית הבחורים חזרו לעבוד לארה"ב ולהקים בה את הישיבה מחדש, כאשר אליהם הצטרף המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין. קבוצה קטנה יחסית של בחורים חזרו לעלות לארץ ישראל, בנייהם היה רבי יוס'ל הורביץ.

טרם עלייתו הלך להיפרד ולערוך 'געזעגענען' אצל האדמו"ר רבי שמעון שלום מאמשינוב. הרבי אמר לו בפרידתו את המילים הבאות: "סאיז דא וואס פארן גלייך, און סאיז דא וואס מ'פירט זיי אויף א דרך אלכסון" וישנם כאלו שנוסעים בדרך אלכסון, וישנם כאלו שמובילים אותם בדרך ישרה].

לימים סיפר רבי יוס'ל, כי בהתחלה הבין שדברי הרבי

בסוד שיח עם זקן חסידי סלונים, החסיד הישיש רבי שמואל קריבוס ז"ל, שהכירו עוד מצרפת לאחר מלחמת העולם השנייה

שישנם כאלו שמגיעים בדרך אלכסון נוגעים אליו, שכן הם יצאו באוניה לכיוון ארץ ישראל, בהפלגה ארוכה, במהלכה חצו את קו המשווה, הם חלפו על פני מדינות רבות, מסין נסעו להודו, תוך שהם חוצים את הים ההודי, משם המשיכו לאפריקה תוך שהם חולפים על פני חשב ותימן ועוד מדינות באפריקה, בסופו של דבר הם חצו את תעלת סואץ, אך כשהגיעו לארץ ישראל מנעו מהם הבריטים להיכנס לארץ ישראל, ובעל כרחם הם המשיכו בנסיעה שלהם אל הים התיכון ומשם דרך מיצר גיברלטר, ספרד ופורטוגל עד שהגיעו לצרפת, שם היתה תחנת מעבר, ממנה אמורים היו להגיע לארץ ישראל.

לאחר כמה שנים, כאשר התבקש הרבי מאמשינוב לבית עולמו ומיטתו הגיעה לארה"ק בארון, הבין רבי יוס'ל כי הרבי דיבר על עצמו, שכן בעוד שהוא אמנם התגלגל בדרכים אך בסופו של דבר הגיע בשתי רגליו לארץ ישראל, הרבי לעומת זאת לא זכה להגיע בחי חיותו רק הובא אליה בארון. אז גם הבין את הדיוק בדברי הרבי, שאמר כי

הרקיעה שחקים בצורה לא רגילה. לימים אמרו הבחורים כי אולי בכוכב השמחה העצומה ששמחו עם התורה באותה שנה זכו להניצל.

כמה ימים לאחר שמחת תורה יצאו הבחורים בדרכם לויילנא. בויילנא כבר שהו אלפי בני ישיבה שהגיעו מכל ערי האיזור, כמו כן שהו בה רבים מגדולי צדיקי ומאורי הדורות. רבי יוס'ל היה מספר, כי באותם ימים הלך במקום למקום וזכה להכיר רבים מגדולי הדור ששהו אז בגלות. הוא זכה לבקר את הגאון רבי חיים עזר גרודזינסקי ואת גיסו הגאון רבי אלחנן וסרמן, אותו כבר ראה במיר.

כמו כן זכה לשבות אצל האדמו"ר המוהרשד"י מסלונים, וכן שבת אצל האדמו"ר רבי אברהם אלימלך מקארלין. בימי שהותו בויילנא פגש אף את האדמו"ר ה'אמרי שאול' ממודוץ, וכן פגש שם עוד אדמו"רים נוספים, זכר כל הצדיקים הקדושים לברכה. בביקוריו אצלם זכה לשמוע מתורות, חלק מהדברים משמס משמם נאמרו בבית האבלים, אך צרה היריעה מהכיל.

זמן קצר הם עוד שהו בויילנא, אך לאחר מכן שלחו השלטונות כי הדבר מסוכן מדי כי יהיה ריכוז כה גדול של בחורים במקום אחד ועליהם להתפור לכמה מקומות ולעצירות השטונות שבאיזור. הקבוצה שלו פנתה לעיירה קיראן (עיירה ליד קובנא), שם שהו עד לנסיעתם המפורסמת ברכבת הטרנססיבירית בדרכם לשנחא.

בימי שהותם בקיראן היה המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין מסתובב בין הריכוזים השונים שבהם שהו מדרין אותם ומחזקם. מי שעוד הסתובב באותם ימים ביישיבת שבאיזור היה הגאון רבי מרדכי פורגמנסקי. רבי מרדכי היה גאון מופלא ששלט בכל מכמני התורה בצורה שאין לה את ודע. רבי יוס'ל סיפר שכבר ראה אותו פעם אחת במיר, אך אז היה צעיר ולא היה יכול להשתתף בשיחה מאחר והבחורים המבוגרים בעיקר היו אלה שדיברו עמו, אך כעת הדבר היה אפשרי והוא יכול היה לשמוע אותו מדבר בלימוד. רבי מרדכי היה אומר לבחורים ששלחו חבילות עם מזון להוריהם שבפולין, שכן אצלכם עוד ניתן להשיג משהו, אך שם בפולין אנשים פשוט מתים ברעב.

רבי יוס'ל אכן שלח חבילות לאביו שהיה בלאדו, ומתוך כך נודע לו על מצבו, ועל כך שמיד עם תחילת המלחמה אביו נדרס על ידי אופנוע גרמני ומאז הפך לנכה, ולאחר שנתיים, ב"א באב תש"ב, נפטר בגטו ממוחלת הטיפוס וזכה להגיע לקבר ישראל בהלוויה מכובדת.

לאחר תקופה החלו הרוסים לצמצם את הסמכות של הרשויות הליטאיות והחלו לספח אט אט את וילנא, כשמפעם לפעם הם מוסיפים עוד ועוד דרישות כאשר המרכזית שבהן היתה קבלת השיטה הקומוניסטית. הדבר היווה סיכון עצום ללומדי התורה, ובני הישיבה החלו לחפש דרכים כיצד יהיה ניתן לברוח מהמקום.

בימי חודש שבט תשי"א עלתה אפשרות לקבל יזות תייר באמצעותה ניתן היה להגיע לקובה שביפאן, היו אלה 'יזות' קורסאו' הנודעות. רבים פקפקו באפשרות הזו וראו בה כהויה רחוקה. אך הרבי האדמו"ר ר' שמעון שלום מאמשינוב ששהה אף הוא בויילנא, המליץ מאוד לקבוצת בחורים לעשות את המסלול הזה. הם שמעו בקולו ויצאו לדרך. לאחר שהגיעו בני הקבוצה בשלום הצטרפו אליה כל בני הישיבה ויצאו למסע הנודע, במהלכו הרחיבו נודו עד לשנחא הרחוקה, תוך שהם מיטלטלים בנסיעה ארוכה ברכבת הטרנססיבירית, ולאחר מכן בהפלגה באוניה, כשבסופו של דבר הגיעו לקובה שביפאן, שם שהו תקופת מה ומשם המשיכו לשנחא.

בתקופת שהותם בקובה התעוררה השאלה המפורסמת אודות שמירת יום השבת, כאשר גדולי התורה הביעו את דעתם לכאן ולכאן. בני המשפחה מציינים, כי בניגוד למה שמסופר על אביהם לגבי הצום הכפול ביום כיפור, הרי שהדבר אינו נכון שכן הוא לא שהה במקום ביום הכיפורים, מחמת שעוד קודם לכן הם גורשו לסיין בהוראת השלטונות ביפאן.

את יום השבת לעומת זאת הם שמרו במשך יומיים, ובתחילה היו שומרים את יום השבת ביום בו כל העולם שומר, ואילו למחרת ביום ראשון היו מניחים תפילין ולא עשו מלאכה. מאחר יותר הגיע הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין ומסר כי דעתו של היחזקו איש' כי השבת העיקרית היא ביום ראשון ולא כפי שנהגו עד אז, ומאז היו שומרים את השבת ביום ראשון, ובשבת היו מניחים תפילין ונוהרים ממלאכה.

רבי יוס'ל היה מספר, כי הם ראו בשהות בשנחא הרבה נסים, וכמו כן היו הוראות שניתנו מהמשגיח הגאון רבי יחזקאל שהיו נראות לא מובנות כלל, אך לאחר מכן התברר כי בעצם הציות להם הם הצילו את חייהם לא פעם ולא פעמיים.

בית נאמן בישראל

את ביתו הקים בשנת תשי"א עם מנכ"ת הרבנית הדגולה בת רבי יצחק אביגדור עדן, שכיח כשו"ב בירושלים ומתוך שנודע ביראתו המופלגת היה הרבי הרה"ק מבעלזא אוכל משיחיתו.

את סידור הקידושין סידר הרבי ה'בית ישראל' כאשר הדבר היה חריג שכן הרבי לא נהג לסדר קידושין של מי שלא היו מחוג המשפחה. ברם כאן אמר הרבי כי הוא נחשב אצלו לבן משפחה והגיע לערוך את סידור הקידושין. עדי הקידושין היו, הגאון רבי חנוך העניך פארווא זצ"ל והגאון רבי חיים נאה זצ"ל.

לאחר נישואיו התגורר בירושלים. בשנת תשי"ד ביקשו הרבי ה'לב שמחה', בעצת ה'בית ישראל', כי יטול על עצמו את משרת ראש הישיבה של ישיבת 'חידושי הרי"מ', זאת לאור כך שהגאון רבי גדליה הרץ נסע לכהן כרב באוסטרליה. מני אז ובמשך כארבע שנים היה נוסע בכל שבוע בתחילת השבוע לתל אביב, והיה נותר שם עד לסוף השבוע, אז היה שב לביתו לשבות בו את השבת בקרב בני המשפחה.

באותן שנים היה מתארח בביתו של ידידו, הרה"ח רבי לייבל קורניק, שהתגורר בבירה קטנה ופינה לו מקום בביתו. בניו של רבי לייבל היו מספרים, כי מעולם לא ראו אותו ישן, שכן כאשר הלכו לישון ראו אותו הוגה בספר, וכאשר קמו בבוקר שוב ראו אותו לומד בספריו, האם ישן בינתיים? את זאת לא ידעו.

בשנת תשי"ז עבר להתגורר ברחוב רבי עקיבא בבני ברק, משום שהשוות הארוכה מחוץ לביתו היתה קשה עליו ועל בני המשפחה, ומאז היה נוסע אל הישיבה ששכנה ברחוב פרץ. במשך תקופה ארוכה היה מגיע אל הישיבה ומוסר בה שיעור בבוקר ואחר הצהריים היה בא בשנית אל הישיבה והיה מדרוך בחורים. כאשר עברה הישיבה לקריית הישיבה היה בא עם ההסעה המאוורגת, והיה מגיע אל הישיבה רק בשעות הבוקר.

מאז שהפסיק לנסוע אל הישיבה אחר הצהריים, קבע לעצמו סדר לימוד סודי שבמשך שנים רבות אף אחד מבני משפחתו לא ידע היכן הוא נמצא באותן שעות. שנים על גבי שנים הוא יצא מהבית אחר הצהריים והלך ללמוד כשאיש אינו יודע לאן הלך. רק לאחר שנים רבות נודע כי היה נוסע לפתח תקווה, ושם בבית מדרש מסרים היה לומד שיעור בקביעות ובהתבודדות.

בימי מגוריו בבני ברק קבע את מקום תפילתו בבית החסידים ברחוב 'אור החיים' אצל הגבאי רבי דוד קליינפלאץ, היה זה מקום תפילתו רבות בשנים, כאשר במשך כל שנותיו הקרן מאוורע על כל באי המקום. כמו כן הכל ראו בו דמות מיוחדת וכל ענין ציבורי שהתעורר בבית החסידים היו הגבאים עולים לביתו ונוצעים בו כיצד ראוי לנהוג.

בראשות ישיבת 'חידושי הרי"מ'

הפרק הארוך ביותר בחייו של הגאון רבי יוסף הורביץ הן השנים בהן עמד בראשות ישיבת 'חידושי הרי"מ'. פרק שנפתח שנתיים לאחר נישואיו ונחתם בחלוף מעלה משכנים שנה. במהלך שנים אלו עברו תחת ידיו עשרות ומאות תלמידים שהתחנכו וקיבלו ממנו את אהבת התורה הנדירה שלו. רבים מהם באו באוהל האב"ל וסיפור סיפורים שונים מימי הישיבה. הסיפורים אותם הם מספרים חוזרים על עצמם בצורה כזו או אחרת, כולם ראו יהודי ששקוע כל כולו בלימוד התורה כשאינו לו כל מאום בעולמו. אינו שם לב לכל הנעשה סביבו, מסביב יהיה הסער, בית המדרש יכול היה לרעוש ולנעוץ בגין סיבה כזו או אחרת, ואילו הוא בעיניו עומד ואינו מודע כלל לכל המתרחש סביבו.

הבחורים הרכים שעשו את צעדיהם הראשונים בעולם התורה ראו זאת וקיבלו מימד אמיתי כיצד צריכה להיראות יגיעת התורה. המראה של רבי יוס'ל עומד במקומו בכותל המזרח כשהוא שוען על תיבת הש"ס הקטנה שלו והוגה בספר שלפניו, לא ימחה מזכרונם של התלמידים. מי מהם שעשו את דרכם מכל ערי הארץ ובאו לאוהל האב"ל כדי לשחזר את אותה תמונה שתקופה היתה בזכרונם, ומי מהם שהעלו זכרונות מימי קדם, סיפרו כולם את אותו סיפור, על יהודי שלמד ולמד ולמד, ומאום לא היה מלבד הלימוד. רבים חוזרים ומספרים על ריכוזו בלימוד שהיה למעלה מהשגה האנושית, על הליכתו ברחוב תוך כדי לימוד כשהוא כלל אינו מודע להיכן שהוא נמצא, ואינו שם לב לכבישים שהיה עליו לתצות. אחרים מספרים על כוס התה שהונחה ליד מקום מושבו ונותרה שם כמות שהיא עד לסיום הסדר. בני מספרים על ארוחות צהריים שחוממו והוגשו אליו והוא לא חנן אותן במבט עד שהאוכל התקרר

והוצרכו לחממו שוב ושוב. הצד השווה בדברים הוא הריכוז העצום בלימוד מבלי לשים לב לכל הנעשה סביב. אך לא באלה תחמצה הידיעה. מלבד הדוגמא האישית וההדרכה הכללית אותן העניק בעצם האישיות שלו, היו לא מעט תלמידים שהוא ראה בהם כלים מוכשרים בלימוד התורה, והיה מדרך אותם בצורה אישית בסברות ועמקות בתורה. אותם תלמידים הינם היום מפארי כותל המזרח של עולם התורה כשהם זוקפים את דרך לימודם לגישה העמקנית והיסודית אותה קיבלו מראש הישיבה.

מומחה היה בחינוך הנפשות, בגישה היהודית שלו ידע כיצד לחנך ולהדריך מבלי לפגוע בעומד מולו, אך מאידך שיבח כי עליו לתקן את דרכיו ולשפר את מעשיו. היו לו את המילים הנכונות וכלי המדריה המדויקים לשקול בפלס את מלותיו ולומר לכל אחד את הדברים המדויקים שהיה צריך לשמוע. פעמים רבות שזר בדבריו אימרה קצרה או וערסל שבעצם אמירום נרמו השומע והבין למה ירמוזן הדברים.

עבודת החינוך שלו לא נעצרה בין כתלי הישיבה, על ליבו היו חקוקים התלמידים לדורותיהם וכשהיה פוגש אותם היה מתעניין בהם ובשלושם והיה מברך כבדינות האם מקדישים הם זמן ללימוד. הוא התאים את הדברים לאנשים שפגש. כאשר פגש אברך כולל היה מדבר עימו בלימוד והיה מברך עד כמה מונח הוא בלימוד ואם יש מקום להוסיף לימודים נוספים ולהגיע לרמת ידיעה גבוהה יותר. כשהיה פוגש מי ששוקק לפרנסתו היה מברך אם יש לו שיעור תורה ביום, האם מבין הוא מה שהוא לומד? האם אתה נרדם בשיעור? האם יש מקום להוסיף שיעור נוסף? "דע לך שאין מספיק רק להתפלל שלוש תפילות

בישיבה היה ראש הישיבה מוסר שיעורים בפני התלמידים. הרגילות היתה כי בכל יום ראשון חולק דף של 'מראי מקומות' שם נכתבו הנושאים והסוגיות בהם יעסוק ראש הישיבה בשיעורו השבועי.

"לרוב, כאשר הגענו לשיעור עצמו שנמסר בסוף השבוע, כמעט ולא היה קשר בין מראי המקומות לבין מה שנאמר בשיעור. מראי המקומות נכונים היו לרגע כתיבתם, ומאז והלאה התקדם ראש הישיבה בלימודו והשיג השגות והבנות חדשות, והשיעור היה בהתאם למה שהשיג בשעת השיעור.

"התלמידים ניסו לבקש ממנו כי 'יצמד' למראי המקומות הראשונים, משום שהבחורים התכוננו לשיעור ולמדו את הסוגיות, אך הדבר לא עזר הרבה, הוא לא היה 'מכין שיעור' במטרה למסור אותו, הוא למד ויגע, ואת מה שהשיג מסר בפני הבחורים. רק לאחר בקשות רבות הסכים להצעה שיתנו בידו בתחילת השיעור את הדף שרשם, והוא ישתדל להצטמצם בדעתו לאותם 'מראי מקומות' שכתב.

המחדש בטובו בכל יום

אחד התלמידים מספר, כי בימי בחורו לא היה מהמתמידים הגדולים, מוחו היה עסוק בענינים אחרים מלבד החומר שלמד בישיבה. רבי יוס'ל זיהה זאת וקרא לו לחדרו. הוא אמר לו: מהיום אני מבקש שתגיש אלי כל יום לאחר השיעור, ותאמר לי דבר מה שהתחדש לך בשיעור שנאמר היום.

הדבר הפך להיות לעול עצמי של הבחור, הוא לא היה יכול להחסיך יום וכמובן שהיה מוכרח להתעמק בנאמר

באהבת ישגה תמיד. מראהו הנצחי בשבתו על מקומו בבית המדרש רכון על ספריו ועל תיבת הש"ס המפורסמת (באיור: תלמיד, ר' אביגדור ורבינשטיין)

ולהבין היטב את מהלך השיעור, שכן ראש הישיבה חיכה לו וציפה לשמוע מה בפיו.

לאחר תקופה ארוכה הוא החל לחסר וחזל מלהגיע, ראש הישיבה לא הניח לו, הוא חיפש אחריי ושאלו: מדוע הפסקת לבוא, הרי אני מחכה לשמוע מה חידשת?

תלמיד אחר מתלמידיו מספר, כי ראש הישיבה הבחין כי הוא מתקשה בהבנת הדברים בעל פה וכי אם יעלה על הכתב את הדברים הם יכנסו יותר טוב בתודעתו, הוא המליץ לו כי יתחיל לכתוב סיכומים על הלימוד, והוא מוענין לקרוא את הנכתב. הדבר הביא תועלת עצומה לאותו בחור, שהחל להשקיע את כל כוחותיו בלימוד ובכתיבת השיעורים עד שהיה לאחד מחשובי הבחורים בישיבה.

כמו פעם...

אף לאחר שנים רבות מעת שיצאו התלמידים מהישיבה עדיין היתה דעתו נותנה עליהם. הוא לא שכח אותם ואף דאג לדרכן אותם ולעודד אותם כי ימשיכו להתקדם ולא ישקעו בתוך עצמם בימי הזקנה. בכל פעם שפגש מישהו

ביום", היה אומר להם. גם כשפגש אנשים שכבר עברו את רוב שנותיהם ועמדו בשנות הפנסיה, היה מעודדם שיקבעו שיעור תורה וינצלו את שנות הזקנה.

בימי ה'שבועה' שוחחנו עם מספר תלמידים בוגרי ישיבת 'חידושי הרי"מ' שהתחנכו תחת ידו, שמענו את דבריהם אך מחמת קוצר הזמן והיריעה לא יכולנו להביא את כל הדברים המופלאים ששמענו מפיהם, ועוד חזון למועד להרחיב בכך.

להלן יובאו מעט מועיר מאותם סיפורים שסופרו, ואלו ישקפו ולו במעט את דמותו השגיבה והתמדתו המופלאה של ראש הישיבה שחקק בהם לעד את אהבת התורה.

באהבת ישגה תמיד

באוהל האב"לם נוכח מנהלה של ישיבת 'חידושי הרי"מ' הרה"ח רבי ישראל גינזבורג שיחי'. באמתחתו שמורות עובדות רבות מאשר חזה בשנים הרבות אותן עשה לצידו של רבי יוס'ל, והוא משתף אותנו באחת מהם. "זכורני", הוא פותח ומספר: "בשנים שבהן למדתי

ויהי ה' את יוסף

לשמוע בקול חכמים

אחד הנוכחים באוהל האבלים מספר את הידוע לו והוא מוסר כך: במשך שנים רבות היה נוהג רבי יוס' לעשן סיגריות במטרה לסייע לעמקות המחשבה וזכות הדעת, הדבר הועיל לו ביותר ועזר לו להתרכז בלימוד. כאשר עלה הרבי ה'לב שמחה' על כס ההנהגה התפרסמה ההודעה המפורסמת, כי מי שאינו רגיל לעשן יחדל מכך.

רבי יוס' סבר כי מאחר וההוראה נאמרה למי שאינו רגיל לעשן ואילו הוא מעשן שנים רבות והדבר מסייע לו במאד, אינו חייב להפסיק לעשן. מספר שנים לאחר מכן עת התבגר יותר והגיע למסקנא כי העישון עלול להזיק לו, הפסיק באחת לעשן. לשאלת רבים מדוע מקודם לכן לא הפסיק, הסביר כי בשעתו העישון סייע לו וממילא הרבי לא כלל אותו בהוראה, אך כעת כשהעישון מזיק לו הוראת הרבי חלה גם עליו.

עובדה זו היא כדבר שיצא מהכלל ללמד על הכלל כולו, כיצד היה כל כולו בטל ומבוטל כעבדא קמיה מריה בפני רבותינו הקדושים שבצילם הסתופף, ה'אמרי אמת' ה'בית ישראל' ה'לב שמחה' ה'פני מנחם' זכר כל הצדיקים ברכיה, ולהבחי'ח לפני כ'ק' האדמו"ר שליט"א מגור. במהלך ימי השבעה נאמר אודותיו כי התורה שלמה מלווה אותו וממשיכה עמו הלאה. עוד נאמר אודותיו, כי מעלה מיוחדת היתה בו שתמיד היו קורת רוח וחיון על פניו, ולא היה כועס מעולם.

גם כי יזקין

זכה רבי יוס' לזקנה מופלגת ביותר מתוך צלילות הדעת מיוחדת. גם בימות זקנתו המופלגת דבוק היה ביותר בתורה הקדושה שהייתה משוש חייו, עד לימיו האחרונים התאבק בה ועמל עליה ללא לאות וללא רפיון.

עד גיל מופלג מאוד מסר את השיעורים בישיבה, וגם כאשר חזל מכן עדיין היה מגיע אל הישיבה כשהוא למעלה מגיל תשעים. גם באותן שנות זקנה מופלגת אין לו בעולמו מלבד לימוד התורה. כל בוגרי הישיבה מספרים כאיש אחד, על אדם שמבואו ועד צאתו עמד על מקומו ולמד בהתמדה שחייבה אותו.

כשהזקין ביותר חזל מלנסוע לישיבה והיה לומד בבתי מדרשות שונים ליד ביתו, כאשר הלומדים הצעירים רואים אותו ולוקחים מוסר מכן. רבים מהם נכנסו בימי ה'שבעה' לספר ולשחק בהתפעלותם ממנו.

גם בשנותיו האחרונות ממש כאשר היה לו קשה ללמוד, ואף הראיה נחלשה וקשה היה לו ללמוד כמו שהיה רגיל, לא הרפה מעמלו, הוא אמר אז: 'הרי כעת כבר קשה לי ללמוד, אך אני יכול לעשות דברים אחרים, שכן לכל יהודי יש תפקיד בעולם'. מני אז השקיע כוחות רבים בחפילה והיה חושב מה ניתן להוסיף בעבודת התפילה והיה מקדיש זמן רב להכנה לתפילה.

כאשר אף המאמץ לתפילה היה קשה מדי עבורו, המשיך לחשוב מה עוד ניתן לעשות. לנגד עיניו עמדה תמיד השאלה 'מה חובתי בעולמי' הוא לא נשבר מכן שאינו יכול ללמוד, או מכן שאינו יכול להתפלל כמו מקודם לכן, ובמקום זאת חשב מה כן ניתן לעשות ולהוסיף.

באותן שנים דברים רבים הגיעו לו במאמץ אך למרות כך לא היה מוכן לוותר על כלום, אמנם הוא נעזר בעובד זר, אך גם כשהוא לא הגיע היה מתאמץ לעשות הכל בכוחות עצמו גם כשהדבר גבל במאמץ רב.

באותם ימים באה יראת השמים שלו לידי ביטוי בצורה בולטת. הוא אמר כי כשהיה בכוחותיו יכול היה לבדוק בכל דבר מה ההלכה, אך כעת שאינו יכול לברר מה אומרת ההלכה, אז הכל בחזקת אסור עד שאדע כי מותר לעשות זאת. במסירות נפש ודקדוק ההלכה עד קצו של יוד התמיד עד יומו האחרון ממש, כשאנו מרפה מעבודתו ולו בנושאים הקטנים ביותר.

שירת חייו העשירה הגדושה והמלאה נעצרה בהס-תלקותו מעמנו. אך תורתו אותה הרביץ בקרב תלמידיו, הדבקות והעמל בתורה אותן החדיר בהם לא ישכחו מקרבם לעד, כמו מירת הביטול בפני צדיקי האמת, החסידות ההכנעה והשפלות שגילמה דמותו יחיקו בזכרונם לנצח, יחד עם מידותיו הנאצלות אותן רכש בעמל רב וביגיעה. יהיו הדברים האלה לזכור ולזכור נשמתו הסהורה.

מאז ועד היום לא פגשתי אותו, ואילו כעת על שולחן הניתוחים רואה אני את אותו יהודי מלפני שנים כה רבות. "האחת הוא זה רבי יוסף הורביץ", שאלתי. "כן", הוא משיב. הזכרתי לו את אותם ימים, ואילו הוא כעוננה שלו מגיב חלושות: "כן, יתכן שהיה משהו כזה..."

הגאון רבי אפרים מנחם משוחח בלימוד עם ראש הישיבה רבי יוסף הורביץ (בארכיון תלמידו, ר' אביגדור רובינשטיין)

הרופא המורדים הוסיף וסיפר, כי בשעתו היתה בביתם עניית כה קיצונית עד שמעולם לא היו להם בבית פירות. הפעמים היחידות שהוא קיבל תפוח או תפוח, היו כאשר רבי יוס' הגיע לביתם ושיחק עמם כאשר תוך כדי כך חילק להם פירות שהיו להם למשיב נפש.

בעת לטנדר הצהוב והמפורסם של ישיבת 'חידושי הרי"מ'

מתלמידיו מימות עבר, היה מדבר עמו ומזחיק אותו כי יקבע שיעור ויוסיף עוד זמנים ללימוד.

סיפור אחד היוצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו, הוא הסיפור הבא שהיה בימי זקנתו המופלגת, עת עמד למעלה מגיל 90. על כך סיפר אחד מתלמידיו המבוגרים, כי בשנות בחורו היה בחור נמרץ ושובב ביותר והסב הרבה 'נחת' לצוות הישיבה. חלפו עשרות שנים מאז, ובהודמנות מסוימת פגש את ראש הישיבה רבי יוס'ל. הוא שמע ממישהו כי זקנה קפצה עליו ומוחו כבר אינו צלול, אך למרות זאת ניגש אליו והציג את עצמו בשמו.

ראש הישיבה הכיר וזיהה אותו על אתר, "מה הנך עושה היום?" התעניין.

השיב לו הלה, כי הוא כבר אינו עובד והיו כבר בשנות הפנסיה, והוא מנצל את זמנו ללימוד.

"אה", הרים ראש הישיבה את עיניו ותקע בו מבט שהיה בו סימן שאלה "אתה לומד? כמו שהיה פעם בישיבה?"

"אומרים עליו שהוא לא אוזח ראשו!" אמר אחר כך אותו תלמיד "אוהו, אוהו, אוזח ראש. הוא זכר בדיוק מה עשיתי בישיבה וידע להזכיר לי בעדינות איך צריכות להיראות ימות הזקנה".

מרבח תורה

באותן שנים בהן נסע ללמוד אחר הצהריים בפתח תקוה, לא הסתפק בשיעורים העצמיים אלא חיפש כיצד ניתן להרבות תורה גם באחרים. כאמור, אנו לא ידענו כלל מה מעשיו שם ורק בדרך אקראי הדברים התגלו.

את סיפור הדברים מסר חתנו בהספר שנשא עליו בשעת הלידה. הוא סיפר כי באחד הימים כאשר היה את חתונה ניגש אליו בחור מעדות המורה ושאלו: "האם גם היום הרב יגיע אלינו?"

הדברים היו לפלא, מעולם לא ידענו כי יש לו קשר עם בחורים שכאלה. ניסה החתן לדובב את הבחור ולשמוע מפיו מה לו ולרב הוקן. הבחור מיעט לנדר פרטים, אך מהמעט שגילה התברר כי בזמן שהותו בפתח תקוה מצא מועדון נוער לשם התאספו בני נוער שנפלטו מהמסגרת, והוא היה מאיר להם פנים ומלמד אותם הלכות בסיסיות, כאשר איש אינו יודע מכן.

להוציא יקר מזולל

סיפורים ועובדות רבות מתגלגלים אחר מיטתו על לא מעט יהודים שהוא העמידים על הדרך היהודית והם חבים לו את עולמם הרוחני. במהלך ימי ה'שבעה' התקשר אדם שהודדה בשמו, סיפר באריכות על דודו המבוגר שבנערותו התדרדר מאוד וניתן כל קשר עם היהדות. איכשהו נודע הדבר לרבי יוס'ל, ובנסיבותיו לפתח תקוה היה מגיע בקביעות פעם בשבוע לבית ההורים של אותו יהודי והיה מחזקו ומדריכו.

המפגשים הללו התמשכו על פני שנים רבות. "היום", חותם המספר, "דודי הנו יהודי ירא שמים ואף כבר למד כמה מסכתות, כאשר כל הזכויות שמורות לאביכם".

אותו יהודי הוסיף וסיפר, כי במשך התקופה הראשונה שרבי יוס'ל הגיע לבית סבי, אבי דודי, כלל לא ידעתי מכן. במקרה הזדמנתי לבית הסבא ואז פגשתי שם את רבי יוס'ל. מיד כאשר ראה אותי והבין כי אני תלמיד ישיבה החל לשוחח עמי בלימוד, והוא היה בקי בחומר שלמדתי זה עתה, עוד הרבה יותר טוב ממני. כמו כן הודריך אותי שאקבע שיעור בספר 'קצות החושן' מחזקו לסדרי הלימוד, ואמר לי שתהיה לי תועלת מרובה מכן.

מאוחר יותר עבר סבי לבני ברק, וגם לשם המשיך רבי יוס'ל להגיע ולחזק את דודי. פעם שאלתי אותו לשמו, אך הוא ענה כי קוראים לו 'רבי יוסף' מבלי לומר את שם משפחתו. החלטתי כי אעקוב אחריו ואראה לאן הוא הולך. בסיומו של מעקב ראיתי כי נכנס לדירה שעל דלתה היה כתוב 'הורביץ' ככה נודע לי מי הוא. "היום", חתם היהודי את סיפורו, "כאשר שמעתי שרבי יוסף הורביץ' נפטר, הבנתי מי היה האדם שהגיע לביחתי".

עסקן רפואי שסייע לרבי יוס'ל בתהליך רפואי שהיה עליו לעבור מספר, כי לאחר ההליך הרפואי יצא לו לפגוש את הרופא המורדים. הוא הבחין כי הוא מתהלך כסהרורי ודבר מה עבר עליו. הוא ניסה לדובב אותו, והלה מספר על שנים רבות אחורה עת עלו מרוסיה כאשר אין להם כל מאום. הם גרו בתחילת בני ברק, ואיכשהו נודע לרבי יוס'ל מהם. מאז ובמשך תקופה לא מבוטלת היה מגיע לביתם ומשחק עמם במשחק שחמט ועוד, כשתוך כדי כך קורבם ולימדם הלכות ועוד עניני יהדות.